

ТЕМА 5

ПРАВИЛА И ЗАКОНИ

За средно образование

Кои правила најмногу ни користат?

Игра на одлучување

5.1и 5.2 Зошто на заедницата ѝ се потребни правила?

Правила и алатки за решавање на проблеми

Учениците создаваат институциона рамка

5.3 Кои правила најмногу ни користат?

Учениците ги споредуваат и оценуваат нивните решенија

5.4 Конференцијата

Членовите на заедницата се согласуваат за рамка од правила

Тема 5

Правила и закони

Кои правила најмногу ни користат?

„Правила и алатки“ – конструктивистички пристап кон разбирање на институциите

Овој слоган го сумира клучниот исказ на кој е фокусирана оваа тема. Правилата, законите, уставите и Универзалната декларација за човекови права можат да се сумираат во концептот на институциите. Во овој прирачник институциите се сметаат за производи – луѓето ги создале овие институции со некоја цел. Во оваа смисла „правилата или генерално институциите се алатки“

Институциите се алатки кои имаат улоги како што се следните:

- Тие решаваат сериозни проблеми во општеството;
- Тие ги неутрализираат потенцијалните извори на конфликт, бидејќи создаваат стабилност и сигурност;
- Тие ги одредуваат односите на моќта меѓу групите со различни интереси; тие можат да ги заштитат послабите или да дадат ексклузивна моќ на одредена група, па дури и индивидуалци.

Затоа, за да се разберат институциите мораме да ја разбереме целта или интересот која нивните создатели ја имале на ум. Институциите се комплексни системи кои решаваат комплексни проблеми. Тие се создаваат преку процесите на преговори и конфликт, револуција или реформа. Во демократиите развојот на институции е процес на колективно учење кое се одвива во рамката на процедурални правила, бидејќи основните закони мора да се создадат внимателно и одговорно.

Учениците ги разбираат институциите преку создавање на институција

Клучното проникнување – конструктивистичката димензија во развојот на институции – се отсликува во клучната задача на оваа тема. Учениците се соочуваат со политички проблем и ја имаат задачата – измислување на рамка од правила кои би го решиле проблемот. Тие стануваат свесни за проблемите кои ги имаат создавачите на институции и можат да го анализираат уставот, законите на нивната држава како и човековите права, концентрирајќи се на намената на институциите наместо концентрирање на изолирани правила и прописи.

Оваа верзија на темата 5 е создадена како продолжение на тема 4, но може исто така да се користи како посебна тема од четири лекции (видете подолу за понатамошни детали за оваа можност). И двете варијанти ја даваат истата задача и се концентрираат на истата тематика. Проблемот со кој учениците се соочуваат е како заедницата на рибари заедно да ги раководат заедничките ресурси или рибите во езерото (за моделот на одржливи цели видете го материјалот за ученици 4.2). Мора да се решат најмалку четири проблеми:

1. Како рибарите да го избегнат прекумерниот риболов и уништување на рибниот фонд?
2. Како рибарите да постигнат максимална заработка?
3. Како рибарите да постигнат фер распределба на заработката?
4. Како рибарите да ги постигнат овие цели за денес, долгорочно и во иднината?

Учениците ги знаат клучните решенија на овие проблеми. Материјалот за ученици 4.4 ги дава бројките за оптимален риболов (42 тони). На рибарите им е потребна рамка од правила која ќе го контролира однесувањето за да се постигнат овие цели. Учениците имаат задача да ја создадат оваа рамка. Генерално гледано, тие можат да го одберат пристапот „држава“ и пристапот „договор“. И двата пристапа имаат позитивни и негативни страни (види материјал за ученици 5.2).

И двата пристапи се покажале како успешни во некои случаи, а неуспешни во други.¹⁴ За да се види дали решенијата на учениците функционираат или не, тие треба да се тестираат, што значи дека треба да се одиграат неколку рунди од риболовната игра (види тема 4) во продолжение на оваа тема. Затоа темата 4 и 5 можат да се комбинираат како лабораторија за создавање на институции и раководење со одржливи ресурси – фасцинантен проект, но проект кој бара време.

Оваа тема – модел за реалноста

Како и темата 4 и оваа тема може да се смета за игра. Учениците поучени од темата 4 сега знаат како да го решат проблемот со прекумерниот риболов со усвојување на одржливите цели (видете го материјалот за ученици 4.2). Тие дискутирале за тоа каков тип на институција би бил соодветен (лекција 4) но не го истражиле ова подлабоко. Оваа верзија на темата 5 е продолжување на риболовната игра, но со различен фокус: кои правила или закони се во најголема корист за риболовната заедница?

Темата 5 го симулира процесот на планирање и согласување за институционална рамка за рибарската заедница. Затоа учениците се враќаат во нивните улоги како членови на рибарската заедница, но нивната задача е поинаква. Тие ја создаваат рамката на правила. Оваа игра не е исклучок на правилото дека моделот ја намалува комплексноста, за полесно концентрирање на одредени аспекти кои се битни за проблемот што се проучува. Овде играчите не треба да се грижат за риболовот и обезбедување на благосостојбата. Нема екстерна сила која ќе ги наруши нивните дискусии. Моделот на игра се концентрира на создавањето на рамка на правила. Како и во реалноста, преговорите може да се неуспешни – играчите можеби нема да постигнат согласност. Во овој аспект, критериумите за успех при политичките преговори и процесот на учење на ОДГ/ОЧП се разликуваат. Учениците можат да научат многу од нивните неуспеси при постигнување на договор.

Улогата на наставникот – раководител на играта и претседавач

Како раководител на играта наставникот треба да предава уште помалку отколку во риболовната игра. Тој/таа е раководител со времето и дава структура на процесот. Во

¹⁴ Види Елинор Остром, *Владење со обичниот народ*. (Elinor Ostrom, *Governing the Commons. The evolution of institutions for collective action*, Cambridge University Press, 1990.

спротивно ваквиот тип на игра не би можел да се спроведе на часовите по ОДГ/ОЧП. Наставникот не треба да ги насочува учениците да направат одредени избори. Процесот на одлучување е отворен – може да е неуспешен ако учениците не се согласат за нацрт-плановите, бидејќи можни се различни избори. Причините за изборите на учениците се интересни исто како и самиот резултат на играта.

Како да се користи темата 5 како посебна тема од четири лекции

Основиот дизајн на темата останува ист. Следните измени овозможуваат да се користи темата како тема со четири лекции:

- Учениците играат советници на рибарската заедница наместо граѓани. Советниците формираат тимови кои создаваат рамка од правила, дискутираат за нив и на крај се согласуваат за тоа кој модел сакаат да го претстават на заедницата.
- Првата лекција е посветена на проучување на проблемот. Учениците го добиваат случајот со риболовниот конфликт (материјал за ученици 4.1 и решението на проблемот за одржливоста – материјали за ученици 4.2 и 4.4). Затоа учениците не треба да го решат овој проблем, но можат да се концентрираат на прашањето со кои правила можат да се мотивираат, контролираат па дури и присилат рибарите за да се постигне целта на одржлив риболов. Учениците исто така мораат да се справат со проблемот на поседување имот.

Со овие модификации темата може да го проследи дизајнот предвиден за интегрираната верзија на темата 5.

Развивање на компетенции: упатувања до другите теми во оваа книга

Што покажува оваа табела

Насловот на овој прирачник, *Учество во демократијата* се концентрира на компетенциите на активниот граѓанин во демократијата. Матрицата го покажува потенцијалот за дополнување помеѓу темите во овој прирачник. Матрицата покажува кои компетенции се развиваат во 5-тата тема (засенчениот ред во табелата). Колоната која е со задебелена рамка ги покажува компетенциите за донесување политички одлуки и делување – таа е задебелена поради блиските врски со учеството во демократија. Редовите подолу ги означуваат врските со други теми во овој прирачник: кои компетенции што ги поддржуваат учениците во 5-тата тема се развиваат во овие теми?

Како може да се користи оваа матрица

Наставниците може да ја користат оваа матрица како алатка за правење план за часовите по ОДГ/ОЧП на различни начини.

- Оваа матрица им помага на наставниците кои имаат само неколку часа да ги посветат на ОДГ/ОЧП: Наставникот може да ја одбере само оваа тема и да ги изостави другите, бидејќи тој/таа знае дека некои од клучните компетенции до одреден степен се развиваат во оваа тема – на пример, анализа на проблем, оценување на ефектот на правилата, истражување на важноста на личната одговорност.
- Матрицата ги потсетува наставниците на потенцијалот за дополнување кој помага за учениците постојано да се обучуваат, во битни области и различни контексти кои се поврзани на многу начини. Во овој случај наставникот бира и комбинира повеќе теми.

Теми	Димензии на развојот на компетенции			Ставови и вредности
	Политичка анализа и расудување	Методи и вештини	Учество во демократија Донесување политички одлуки и делување	
5 Правила и закони	Основни модели за институционални рамки и правила на сопственост	Тимска работа, управување со време Споредба Избирање	Социјален договор или согласување за предложена опција	Почит за правилата и законите во цивилизиран конфликт
4 Конфликт	Отсуството на правила раѓа конфликти		Справување со неформалите околности на различни интереси	
2 Одговорност	Стимулациите имаат силно влијание на нашето однесување		Справување со дилеми, одредување приоритети	Свесност за последиците од нашите одлуки

8 Слобода	Практикувањето на слободата бара правила кои ќе ги заштитат послабите	Дебатирање, расправање за нечија поента	Слобода и нормирање	Заемно признавање
6 Влада и политика	Правилата и закони се важни алатки за решавање проблеми и конфликти		Компромисот и обидите и грешки во процесите на одлучување	

ТЕМА 5 Правила и закони – Кои правила најмногу ни одговараат?

Игра на одлучување

Тема на лекција	Стручно оспособување/цели на учење	Задачи на ученикот	Материјали и извори	Метод
Лекција 1 и 2 Зошто на заедницата ѝ требаат правила?	<p>Аналитичко размислување, планирање на задачи.</p> <p>Идентификување на политички проблем.</p> <p>Рамката од правила е институциониот „р’бет“ на заедницата.</p> <p>Хиерархијата и деловните контакти – два системи на правила; јавен и приватен имот.</p>	<p>Учениците прават рамка од правила за нивната заедница.</p> <p>Учениците ги подготвуваат нивните презентации.</p>	<p>Материјал за ученици 5.1, 5.2, 5.4.</p> <p>Хартиени табли, маркери, проектори или печатени материјали.</p>	<p>Игра на одлучување.</p> <p>Работа на проекти.</p>
Лекција 3 Кои правила најмногу ни одговараат?	<p>Аналитичко размислување: споредба на критериуми.</p> <p>Расудување: бирање критериуми и цели.</p> <p>Ставови и вредности: заемно признавање.</p> <p>Ефикасност, контрола на моќта, спроведување на правилата, изводливост, праведност.</p>	<p>Учениците ги споредуваат и оценуваат нивните нацрт-решенија.</p> <p>Домашна задача: учениците одлучуваат за нацрт-рамката и нацрт-правилата за конференцијата.</p>	<p>Материјал за ученици 5.3, 5.4.</p> <p>Хартиени табли (или алтернативи).</p>	<p>Презентации.</p> <p>Дискусија.</p>
Лекција 4 Конференцијата	<p>Одлучување.</p> <p>Компромис, консензус за правилата.</p>	<p>Учениците се обидуваат да постигнат едногласна одлука.</p> <p>Учениците размислуваат за нивното искуство.</p>	<p>Материјал за ученици 5.4-5.6.</p>	<p>Гласање.</p> <p>Предавање на наставникот и дискусија.</p>

Лекција 1 и 2

Зошто на заедницата ѝ требаат правила?

Правила за решавање проблеми

Оваа матрица ја сумира информацијата која наставникот треба да ја испланира и предаде на часот.

Стручното оспособување директно се однесува на ОДГ/ОЧП.

Крајната цел на учење покажува што учениците знаат и разбираат.

Задачата на учениците, заедно со **методот** го формираат главниот елемент на процесот на учење.

Списокот на **материјали** е во корист на подготовката за час.

Временскиот буџет на наставникот му дава груба ориентација за организацијата на време.

Стручно оспособување	Работа на проект (соработка, управување со време, самоконтролирано учење, ориентација кон производ, решавање проблеми). Аналитичко размислување, планирање задачи, идентификување на политички проблем.
Крајна цел на учењето	Правилата и законите се моќни алатки за влијаење и контрола на човечкото однесување. Општеството без правила може да биде нарушено од неконтролирани конфликти меѓу неговите членови. Рамката од правила е институционалниот „’рбет“ на заедницата.
Задачи на учениците	Учениците прават нацрт-рамка од правила за нивната заедница.
Материјали и извори	Материјал за ученици 5.1, 5.2, 5.4. Табли, маркери, проектори или печатени материјали.
Метод	Игра на одлучување, работа на проект.
Временски буџет (лекција 1)	1. Наставникот ја претставува задачата. – 20 мин. 2. Учениците формираат групи и работат на проектот. – 20 мин.
Временски буџет (лекција 2)	3. Учениците работат на проектот – 40 мин.

Информационо поле

Правилата на играта го следат принципот на учење преку задачи: учениците се соочуваат со проблем и мораат да најдат решение. Тие се информираат за фазите на процесот и временската рамка и потоа работат самите.

Играта бара од учениците да ги продолжат нивните улоги како членови на рибарската заедница и повторно да станат играчи, сè до лекцијата 4. Но, учениците сега работат на поинакво ниво на размислување и со нова задача. Екстремниот временски притисок сега веќе не е проблем, како што беше случајот за време на риболовната игра.

Новата задача на учениците е да создадат рамка од правила. Таквата задача има политичка

димензија: играчите мораат да донесат одлука, бидејќи заедницата не може да преживее без правила. Учениците ја сфаќаат политиката како практично работење. За да се избегнат пристрасни решенија групите треба да вклучат членови од сите рибарски села и да ги земат различните погледи и искуства предвид.

Наставникот ја има улогата на раководител на играта. Раководителите со материјали пристапуваат кон наставникот за да ги земат нивните материјали за работа. На почетокот на втората лекција, наставникот прави петминутно предавање.

Во оваа прилика наставникот ги предава нацрт-правилата за конференцијата во лекцијата 4. Со појаснување на процедурата пред конференцијата, четвртата лекција слободно ќе тече и ќе остане доволно време за размислувачката фаза која е со големо значење во учењето преку задачи. Ако учениците имаат прашања или предлози за подобрување на правилата, тие можат да ги изнесат овие точки во втората лекција и заедно со наставникот да одлучат што да прават со предлозите.

Опис на лекција 1

1. Наставникот ја претставува задачата

Учениците го дискутираат нивното искуство во риболовната игра

Наставникот веднаш ги вклучува учениците поттикнувајќи ги да се присетат на нивното искуство во риболовната игра:

1. Опишете ги проблемите со кои се соочивте во играта.

Се очекува учениците да се осврнат на одржливите цели. Во зависност од тоа за што се дискутирало и нивното разбирање, тие исто така ќе зборуваат за тешкотиите во балансирањето на овие цели и нивното постигнување во долг временски период. Возможни се многу различни одговори. Учениците можеби ќе одговараат едни на други, додека наставникот претседава со почетната рунда.

2. Искажете го своето мислење за вашите обиди за решавање на овие проблеми.

Прашањето вклучува сè: целите на играчите, нивниот начин на комуникација, нивната волја и способност за соработка, длабочината на разбирање на проблемот, конечниот резултат – успех или неуспех. Ако е потребно наставникот го намалува фокусот на ова опширно прашање.

Се очекува учениците да го посочат отсуството на јасни правила. Зависно од нивните одлуки, тие можеби се обиделе да развијат вакви правила.

Исто така, учениците можеби ќе предложат одредени пристапи: правилата бараат државна авторитарност или најдобро функционираат во мали групи на неформални правила. Тие исто така можеби помислиле на проблемот со приватното или јавното поседство на рибниот фонд. Наставникот ги забележува ваквите коментари, бидејќи тие може да се поврзани со материјалот за ученици 5.2.

Наставникот ја претставува задачата.

Иницијалното размислување го дава контекстот на задачата. Наставникот објаснува дека рибарската заедница доживеа сериозни проблеми поради отсуството на јасна рамка на правила која го одредува начинот, а можеби и целта на интеракцијата.

Искуството на учениците во играта може да се генерализира:

- Не постои човечко општество без конфликт.
- Човечкото општество нема да опстои без соработка.
- Ниедна заедница не може да соработува или решава конфликти на мирен начин, без институционална рамка на правила.

Учениците сега можат да истражуваат кои правила најмногу одговараат за заедницата. Тие се враќаат во нивните улоги на членови на рибарската заедница, но сега играта е поинаква. Тие се создавачите на правила. Тие формираат групи и оформуваат правила, ги споредуваат и оценуваат, а на конференцијата конечно гласаат за усвојување на рамката од правила за нивната рибна заедница.

Распоредот за одлучување

Учениците го добиваат материјалот за ученици 5.1.

Наставникот објаснува дека играта е модел за процесот на правење политички одлуки – посебен процес кој се занимава со спроведувањето на основни правила, наместо процес кој се одвива во веќе воспоставена рамка.

Играта продолжува сè до лекцијата 4, кога учениците излегуваат од играта и размислуваат за искуството. Материјалот за ученици 5.1 ја опишува агендата и дава информација за тоа зошто баш овој метод се користи. Во играта како и реалноста, прашањето што е тоа што создава добра рамка за општеството е практично прашање, а не академско. Учениците мораат да донесат одлука.

Наставникот го дели материјалот за ученици 5.2 како упатство за некои клучни прашања кои вреди да се проследат. Ако учениците во дискусијата обработиле некои точки кои можеби се поврзани со материјалот за ученици, наставникот го посочува тоа на учениците.

Штом учениците се подготвени да започнат, тие формираат групи.

2. Учениците работат на нивниот проект (лекции 1 и 2)

Учениците формираат групи од четири до шест ученика. Секој од членовите на рибарските екипи го впишува своето име на список на таблата, внимавајќи на тоа нивната екипа да е претставувана од најмалку еден член на секоја група. Наставникот објаснува дека битно е да се земе предвид различното искуство и перспективите на сите четири екипи. Наставникот ги забележува членовите на групите.

Членовите на групите најпрво ги назначуваат основните задачи: 1-2 презентери, раководител на групата, раководител со време и материјали, надгледувач. Групите се среќаваат на маси кои се наместени колку што е можно пошироко. Раководителите на материјали ги собираат материјалите за нивните групи.

Учениците работат во групи за време на втората половина на лекција 1 и лекција 2.

Тие имаат слобода да ја планираат нивната работа и домашна работа.

Опис на лекција 2

Учениците ги споделуваат нивните клучни избори

На почетокот на втората лекција, наставникот ја прашува секоја група да извести за нејзините основни избори – хиерархија, деловно контактирање, или мешовит систем? Дали сопственоста на рибниот фонд да е јавна или приватна? Ако две или повеќе групи го имаат направено истиот избор, наставникот ги поттикнува да ги споделат нивните резултати во некој момент за време на часот. Таквите размени можат да бидат од голема помош за конференцијата, бидејќи сличните модели можат да се спојат во еден.

Групите кои сакаат самостојно да работат не треба да се вознемируваат.

Согласување за процедуралните правила однапред

Штом наставникот зел збор на почетокот на втората лекција, тој/таа ги дели материјалите за ученици 5.4 и им вели на групите да ги прочитаат нацрт-правилата и да одлучат дали се прифатливи. На крајот на лекцијата, групата треба да гласа. Ако има приговори или прашања, учениците треба да ги спом(е)нат за време на часот.

Групите ги подготвуваат презентациите.

Раководителите на материјали ги собираат материјалите за презентација за време на часот.

Наставникот не интервенира ако некоја група доцни. Тој/таа може да ги потсети групите дека одговорноста презентацијата да е готова пред третото предавање на учениците, што дозволува конечните детали да се изработат дома.

Наставникот бара од записниците да подготват конечен документ од нивниот нацрт – во писмена форма или испечатено – да може да биде потпишано од сите членови на заедницата (видете ги процедуралните правила во мат. за ученици 5.4).

Лекција 3

Кои правила најмногу ни одговараат?

Учениците ги споредуваат и оценуваат нивните решенија

Оваа матрица ја сумира информацијата која наставникот треба да ја испланира и предаде на часот.

Стручно оспособување директно се однесува на ОДГ/ОЧП.

Крајната цел на учење покажува што учениците знаат и разбираат.

Задачата на учениците, заедно со **методот** го формираат главниот елемент на процесот на учење.

Списокот на **материјали** е во корист на подготовката за час.

Временскиот буџет на наставникот му дава груба ориентација за организацијата на време.

Стручно оспособување	Аналитичко размислување: споредба на критериуми. Расудување: избирање критериуми и цели. Ставови и вредности: заемно признавање.
Крајна цел на учењето	Ефикасност, контрола на моќта, спроведување на правила, остварливост, праведност.
Задачи на учениците	Учениците ги споредуваат и оценуваат нивните нацрти. Домашна задача: учениците ги донесуваат нивните одлуки за нацрт-рамката и нацрт-правилата за конференцијата.
Материјали и извори	Материјал за ученици 5.3, 5.4; хартиени табли (или алтернативи).
Метод	Презентации. Дискусии.
Временски буџет	1. Учениците ги претставуваат нивните решенија. – 20 мин. 2. Учениците ги споредуваат нивните нацрти. – 15 мин. 3. Учениците добиваат две домашни задачи. – 5 мин.

Информационо поле

Наставникот може грубо да предвиди кој пат ќе го одберат учениците, но не повеќе. Информациите се нови за наставникот исто колку што се за учениците. Тие се справуваат со тешките прашања кои биле различно одговорени, како што покажуваат историјата и сегашните политички системи. Членовите на заедницата бараат решение кое најмногу им одговара. Тие се согласуваат за целта, но можеби имаат различни идеи за како таа да се постигне.

Овој час е вежба за демократската политичка култура.

Наставникот треба да ги мотивира учениците да ги споредуваат и оценуваат аналитичките и практичните квалитети на нацртите, а тоа и самиот да го направи. Учениците треба да сфатат дека преферирањето на одреден пристап на создавање институции е често поврзано со искуството и вредностите. Ова не е отворено за дискусија и размислување. Учениците треба да се мотивираат да ги искажат нивните преференции, во атмосфера на заемно признавање. Сосема поинакво прашање е дали на крајот заедницата ќе го прифати нивниот нацрт.

Опис на лекцијата

1. Учениците ги претставуваат нивните решенија

Групите, една по една, ги претставуваат нивните нацрт-решенија. Сите ученици го користат материјалот за ученици 5.3 како алатка за споредба.

Редот на презентација: групите кои имаат исти основни избори презентираат една по друга, бидејќи можат полесно да се споредуваат. Во овој случај можат брзо да излезат две основни алтернативи.

2. Учениците ги споредуваат нивните нацрт-решенија

Материјалот за ученици 5.3 ги дава критериумите за споредба. Еве некои веројатни комбинации – но креативноста на учениците може да создаде и други резултати!

А. Основи

	Модел 1	Модел 2	Модел 3	Модел 4
Модел на владеење	Државна власт	Државна власт	Деловни контакти	Мешан модел
Форма на сопственост	Јавна сопственост	Приватна сопственост	Јавна сопственост	Приватна сопственост
Тенденција	Централизирана планирана економија или „зелено диктаторство“	Конкурентен пазар (капитализам) + „силна држава“ (Западен модел)	Кантонален модел, автономна задруга	Полу-автономна задруга; правила за испорака на вишокот риба во задругата

Б. Правила

Нема директна врска од одредени модели до одредени правила. Можни се многу различни комбинации. Некои од најважните поенти се искажани во материјалот за ученици 5.3:

- Која е целта?
- Кој ја има моќта за донесување одлуки?
- Дали се овозможени алатки за спроведување на власт?
- Дали се вклучени чувари против злоупотребата на моќ?

3. Учениците дискутираат за нацрт-решенијата

Во дискусијата учениците ги применуваат критериумите на моделите. Тие веројатно ќе ги претпочитаат моделите кои го имаат истиот основен пристап како и нивните модели, па ќе има дебатирања за овие избори. Сепак, постојат критериуми според кои сите модели можат да се оценуваат. Ако не ги изнесат учениците, тоа може да го направи наставникот:

- Цел на одржливост: дали рамката од правила ги поддржува рибарите при постигнување на одржливите цели?
- Изводливост: дали системот од правила е доволно едноставен да се разбере и спроведе во пракса?
- Праведност: Дали се правилата фер?
- Демократија и човекови права: дали правилата ги задоволуваат стандардите на демократијата и човековите права?
- Легитимност: Едногласната одлука за правилата е многу пожелна. Дали членовите на заедницата можат да се согласат на една група правила?

4. Домашна задача: учениците ги прават нивните избори

Наставникот ја завршува дискусијата неколку минути пред крајот на часот. Тој/таа како раководител на играта/процесот им објаснува на учениците дека во последната лекција членовите на заедницата ќе имаат конференција на која ќе ја усвојат рамката.

Учениците имаат две задачи кои треба да ги подготват за конференцијата:

Задача број 1: избирање на нацрт-рамка

Нема да има време за детална дискусија. Затоа домашната задача на учениците е да се решат. Мора да се донесе одлука и затоа тие треба да се спремни на компромиси. Рамката која задоволува некои клучни критериуми е подобра од продолжување без таква.

Тие можеби ќе дадат предност на одредени критериуми и ќе го најдат нивниот избор на овој начин.

Тие треба да подготват краток исказ со кој би ги придобиле другите членови на заедницата да го усвојат нивниот омилен модел.

Задача број 2: прифаќање или изменување на процедуралните правила на конференцијата

Наставникот објаснува:

На важен состанок како што е конференцијата потребна му е рамка од правила, исто како што се потребни за заедницата. Членовите мораат да се согласат за овие правила пред да почне конференцијата. Ако не се направи ваков договор, можат да произлезат тешки ситуации ако членовите не можат да се согласат како да се гласа или да се бројат гласовите.

Материјалот за ученици 5.4 содржи предлог-процедурални правила. Тие ќе бидат први на дневниот ред, бидејќи ќе се применат веднаш потоа. Учениците затоа треба да го имаат формирано нивното мислење: дали ќе ги прифатат правилата какви што се, или сакаат да ги променат?

Лекција 4

Конференцијата

Членовите на заедницата се согласуваат за рамката на правила

Оваа матрица ја сумира информацијата која наставникот треба да ја испланира и предаде на часот.

Стручно оспособување директно се однесува на ОДГ/ОЧП.

Крајната цел на учење покажува што учениците знаат и разбираат.

Задачата на учениците, заедно со **методот** го формираат главниот елемент на процесот на учење.

Списокот на **материјали** е во корист на подготовката за час.

Временскиот буџет на наставникот му дава груба ориентација за организацијата на време.

Стручно оспособување	Донесување одлука.
Крајна цел на учењето	Компромис, консензус за рамката на правила.
Задачи на учениците	Учениците се обидуваат да донесат едногласна одлука. Учениците размислуваат за нивното искуство.
Материјали и извори	Материјал за ученици 5.4-5.6.
Метод	Гласање. Предавање на наставникот и дискусија.
Временски буџет	1. Учениците ја одржуваат конференцијата. – 20 мин. 2. Учениците размислуваат за нивното искуство – 20 мин.

Информационо поле

За учениците, конференцијата во врска со уставот и неговите основачи е вежба за учеството во демократијата. Учениците ја имаат улогата на уставни законодавци. За самата конференција потребни се правила за кои учениците мораат да се согласат пред да почне конференцијата. Учениците, со давање структура на процедурата, можат да ја преземат целата одговорност вклучувајќи и го претседавањето со состанокот.

Учењето преку задачи секогаш бара размислување. Учениците можат да научат само ако размислуваат за тоа што го прават или веќе го направиле. Која е важноста? Фазата на размислување ги дава клучните проникнувања. Учениците разбираат што може да се генерализира. Во овој дел тие учат зошто на општествата им е потребна институционална рамка и кои се проблемите и ризици при давање моќ на властите.

За оваа тема, предлагаме наставникот да направи кратко предавање за да ја истакне разновидноста на идеи. Учениците одговараат на ова со дискусија и прашалник за повратна информација.

Опис на лекцијата

Распоред на седење

Во двата дела на лекцијата – конференцијата и размислувањето – учениците седат во круг, без клупи, или во квадрат на клупите. Претседавачот седнува на катедрата со хартиената табла или таблата покрај него.

1. Учениците ја одржуваат конференцијата

Учениците ја одржуваат конференцијата според правилата за кои се договориле. Наставникот гледа и слуша. Тој/таа не треба да интервенира на каков било начин, освен ако учениците наидат на сериозен проблем (пр. ако има расправи за тоа како се спроведуваат правилата) но тоа е малку веројатно.

Наставникот ги набљудува учениците во нивните улоги. Тој/таа ја користи можноста да го адаптира последователното предавање на искуството на учениците.

2. Учениците размислуваат за нивното искуство

Наставникот ги сумира темите 4 и 5 во предавање

Учениците ги добиваат материјалите 5.5 пред предавањето. Во него, наставникот се навраќа на тоа што се случило во двете игри, реболовната и играта на одлучување. Тие моделираат еден историски процес во кој едно општество се развива во заедница со институционална рамка на правила. Зависно од изборот кој бил направен на конференцијата, општеството можеби основало држава, вклучувајќи устав и јасно определена законодавна моќ и спроведување на законот. Можеби пак, членовите на заедницата го одбрале моделот на деловно контактирање, со цел да се избегне проблемот на злоставување на моќта. Наставникот го адаптира предавањето на резултатите на играта. Исто така, учениците се обиделе да го надминат изворот на конфликт во рибарската заедница со одредување на одржлива политика.

Суштествено, ова е процес на модернизација. Игрите прикажуваат важни паралели со социјалната и историската реалност, но исто така и значајни разлики (видете ги заклучоците).

Учениците одговараат на предавањето

Ваквото предавање ги поттикнува учениците да размислуваат. Тие ги знаат сите факти од нивната перспектива во играта. Новата и битна работа за нивното размислување е - што може да се генерализира и примени на други примени и задачи.

Учениците имаат слобода да поставуваат прашања и даваат коментари – со што се согласуваат а со што не.

Ова може да создаде прашања за точки кои ги интересираат. Ова дава можност за наставникот и учениците заедно да планираат за идни лекции и теми. Што може да се обработи во другите

теми, на пример во овој прирачник? Што може да се поврзе со наставната програма? Колку време ни е достапно? Дали учениците се заинтересирани за истражувачка задача?

Можеби учениците ќе предложат повторно да се разгледа риболовната игра – да се игра уште неколку рунди со нивото на размислување и разбирање кое сега го постигнале.

Учениците ја даваат нивната лична повратна информација

Наставникот го дели материјалот за ученици 5.6 на учениците. Ова е прашалник кој им помага на учениците при размислувањето за нивниот процес на учење. Овие искази исто така даваат битна информација за наставникот и подобрувањето на неговата идна работа. Ако учениците имаат портфолио, овој прашалник треба да се смести тука.

Ако наставникот сака да го прочита прашалникот, некои ученици можеби ќе сакаат да го одговорат анонимно.